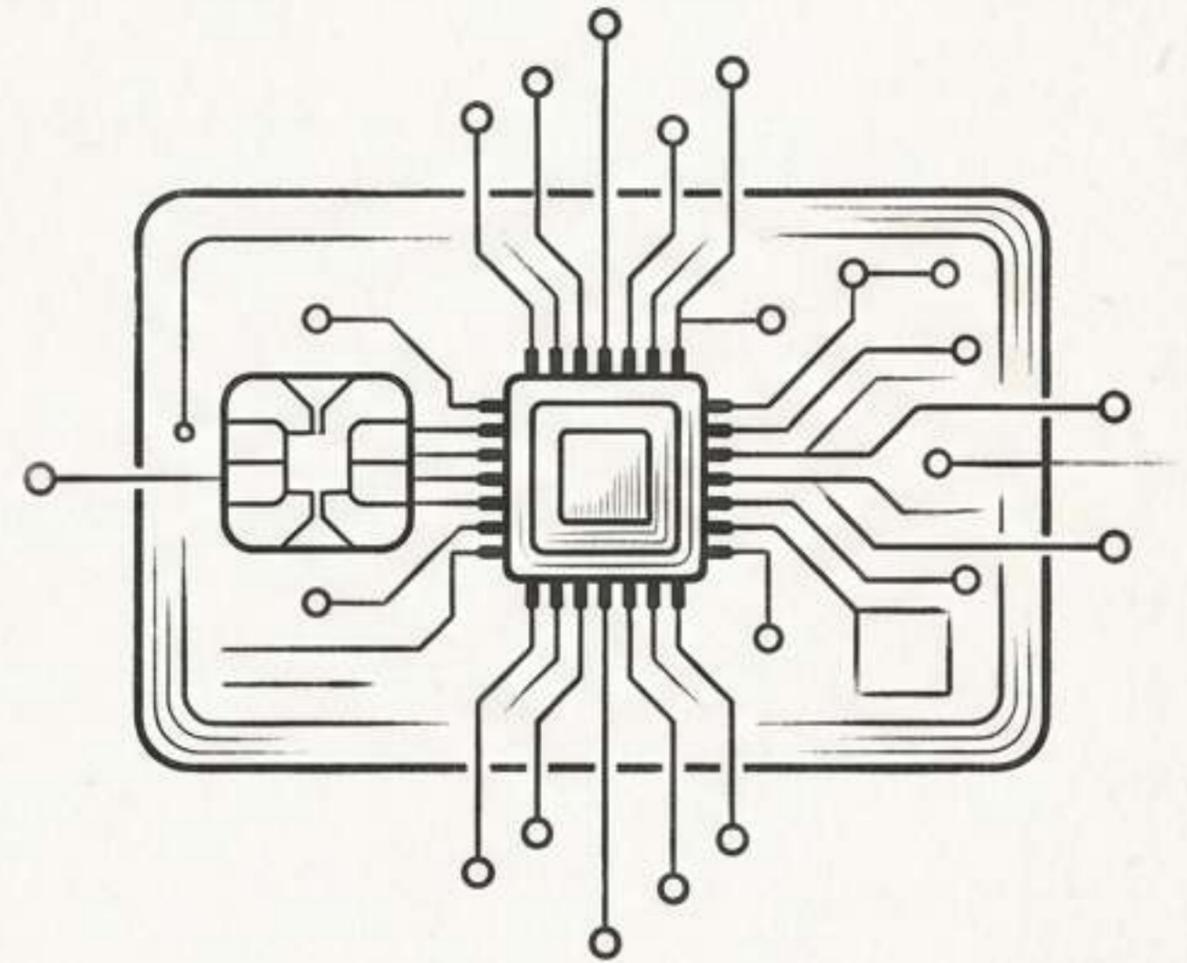

Еволюція обману: Історико-правовий аналіз шахрайства

Від Римського права до сучасної України

Як економіка формує злочин, а злочин формує закон.

Філософія права: Захист від економічного насильства

Ліберально-демократична парадигма розглядає право як механізм захисту громадянина від «протизаконного насильства». Визначення «свободи» та «насильства» залежить від соціально-історичних умов.

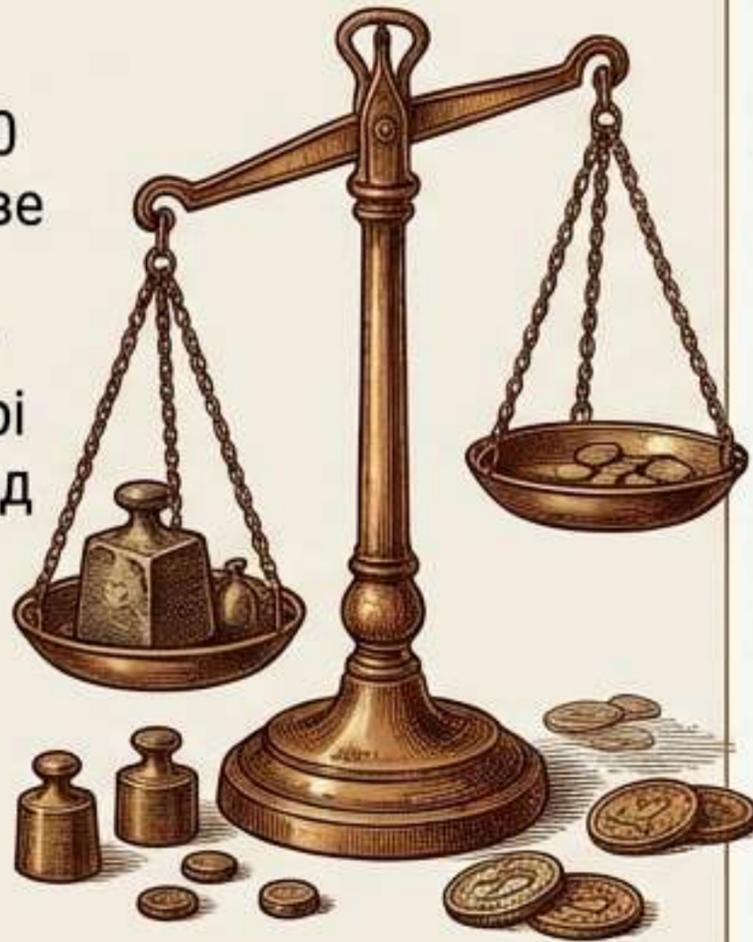
Боротьба з шахрайством — це еволюція захисту власності від інтелектуального посягання.

«Лібералізм стурбований межами урядових повноважень, а демократія — тим, хто має ці повноваження» (Ф.А. Гаєк).

Давні витoki: Від Біблійних заповідей до Римського стеліжкого стеліонату

Біблійний фундамент

- Заборона обману в 10 заповідях (неправдиве свідчення).
- Економічний обман у Притчах: «Неточні гири та ваги — сором перед Господом».

Римське право (Stellionatus)

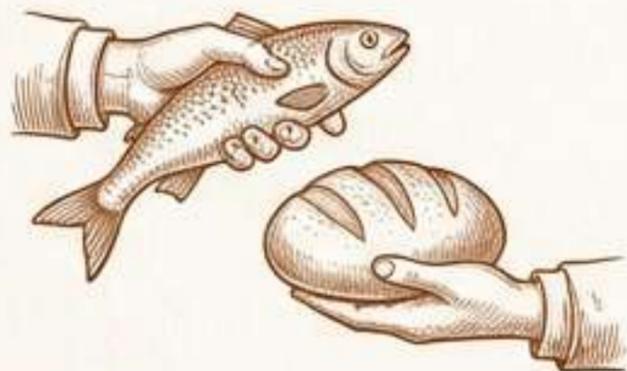
- Римське право ввело поняття Stellionatus (злочинний обман).
- Включало: подвійний продаж однієї речі, заставу чужого майна, підміну товарів (мідь замість золота).
- Stellionatus став предтечею сучасного поняття шахрайства, виділивши два ключові способи: обман та зловживання довірою.

Київська Русь: Чому закон мовчав про шахрайство?

«Руська Правда» не містила згадок про шахрайство.

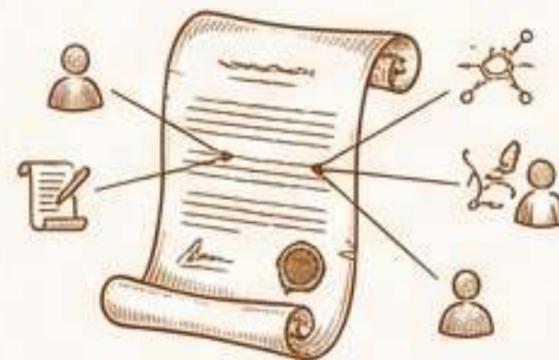
Натуральний обмін

Економіка базувалася на натуральному обміні та простих відносинах.

Еволюція економіки

Складні контракти

Відсутність складних договірних зв'язків робила «інтелектуальний обман» неможливим або непомітним.

Шахрайство не відрізняли від звичайної крадіжки (татьба).

Етимологія злочину: Від ремісника до злочинця

1. Мошна
(Гаманець, сумка)

2. Мошенник
(Ремісник, що виготовляє гаманці)

3. Мошенник
(Злодій, що зрізає гаманці —
кишеньковий злодій)

Судебник Івана Грозного (1550 р.): «А мошеннику та же казнь, что и татю».

Вперше шахрая (як тип злочинця) виділено окремо, хоча покарання залишалося тотожним звичайному злодію.

XVII-XVIII століття: Торгівля народжує нові обмани

Литовські Статути та розвиток міжнародних ринків вимагали нових законів.

Справа про хутро

Французький уряд заборонив закупівлю російської бобрової вовни через підмішування котячої шерсті.

Справа про сало

Англійці та голландці скаржилися на спеціально потовщені діжки (для збільшення ваги тари) та додавання гнилого сала всередину.

Правова реакція: Криміналізація фальсифікованих ваг, мір та продажу неякісного воску.

1781 рік: Народження юридичного терміну

Указ Катерини II «О суде и наказаниях за воровство...»

Крадіжка

Таємне викрадення.

Грабіж

Відкрите/насильницьке викрадення.

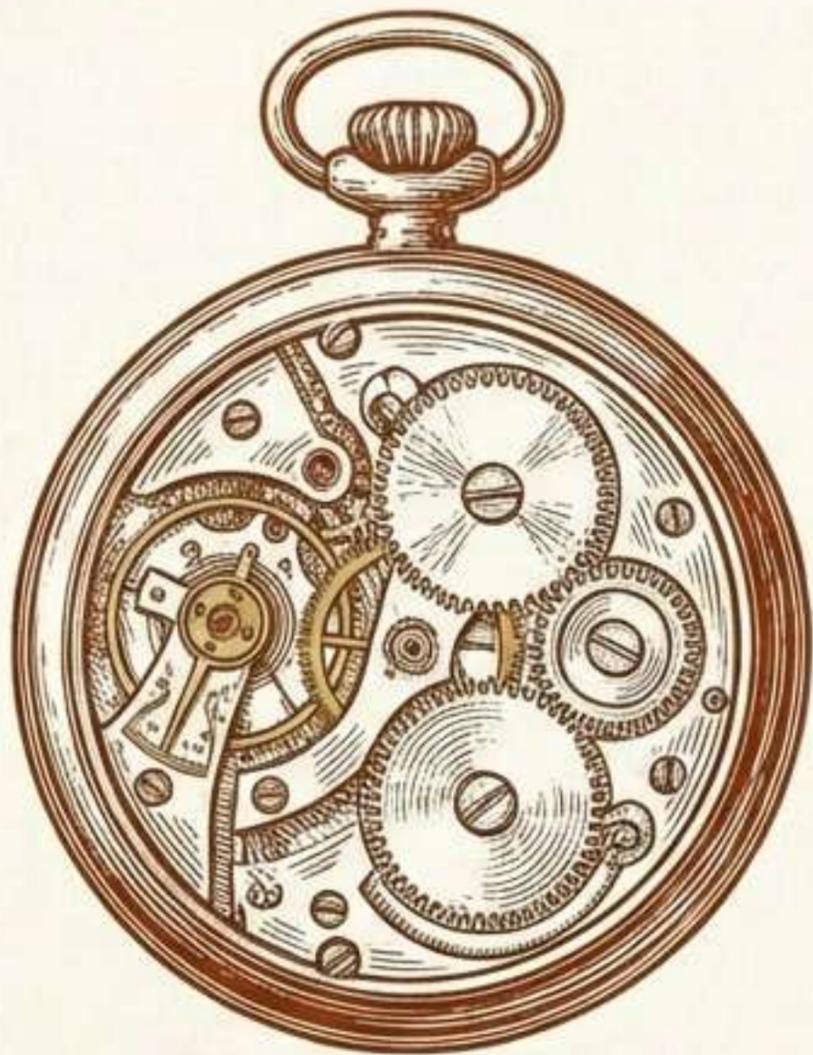
Шахрайство (Воровство-мошенництво)

Заволодіння майном шляхом обману або раптова кишенькова крадіжка (без насильства, розрахована на спритність).

Значення: Закон визнав інтелектуальну складову злочину – використання омани замість сили.

1903 рік: Апогей дореволюційного права

«Уголовное уложение» 1903 року (Глава «О мошенничестве»)

Компоненти закону

- Викрадення через обман у кількості та якості товарів.
- Примушування до не вигідних угод через обман.
- Збут предметів під виглядом заборонених.
- Шахрайство у сфері нерухомості та страхування.

Аналіз: Виділення окремої глави свідчило про узагальнення всіх майнових обманів у єдину систему.

1917–1921: Правовий вакуум революції

Скасування приватної власності

Законодавство майже не згадує шахрайство. Поняття «майновий злочин» стає розмитим.

Реакція Декретом

Відсутність законів призвела до сплеску злочинності. Декрет 1921 року повертає поняття шахрайства.

Епоха НЕПу: Ренесанс аферистів

Повернення приватного виробництва в 1920-х роках.

Феномен «НЕП-шахрайства»:

- Фальсифікація товарів.
- Злісні банкрутства та фінансові афери.
- Створення фіктивних фірм («одноденок»).

Правова відповідь: Кримінальний кодекс УРСР (1922/1927) визначає шахрайство як «отримання майна шляхом зловживання довірою або обману».

1930-ті роки: Держава понад усе

Закон: «Про охорону майна державних підприємств...» (1932) — **«Закон про п'ять колосків»**.

Будь-який обман в обліку колгоспної продукції прирівнювався до розкрадання соціалістичної власності.

Ієрархія жертв: Збитки, завдані державі, каралися значно суворіше, ніж шахрайство проти приватної особи.

Друга світова війна: Шахрайство виживання

Контекст: Умови воєнного часу та дефіцит ресурсів.

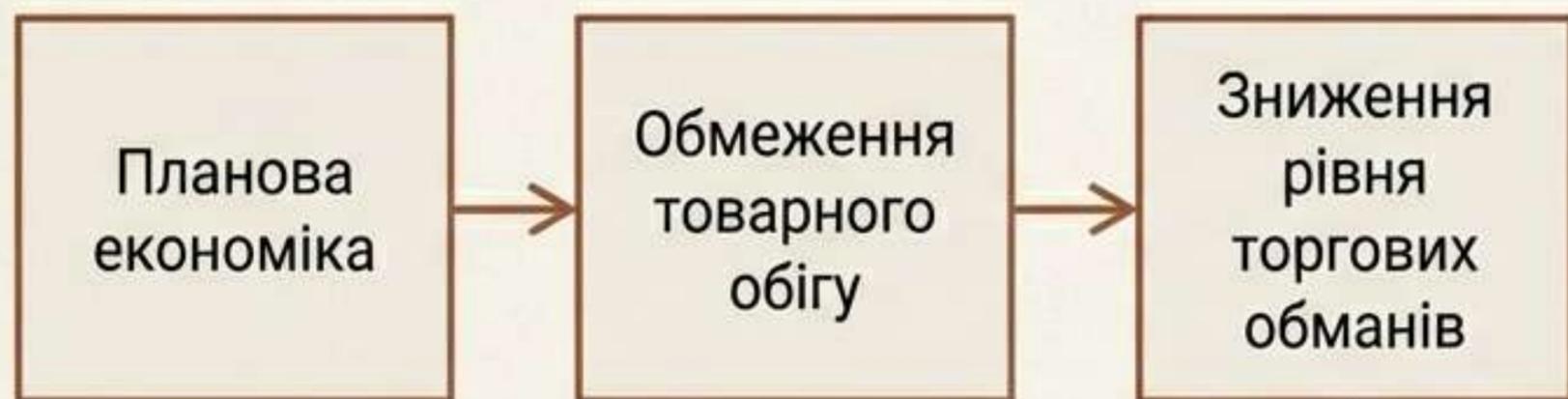

Modus Operandi:

- Розкрадання продовольчих та промтоварних карток.
- Підробка талонів на хліб/продукти.
- Використання карток, що належали іншим особам.

Наслідок: Зміщення фокусу правоохоронців на захист нормованого постачання населення.

Пізній СРСР: Злиття влади і власності (1960-1990)

Відсутність приватної власності ліквідувала банкрутства та біржові афери.

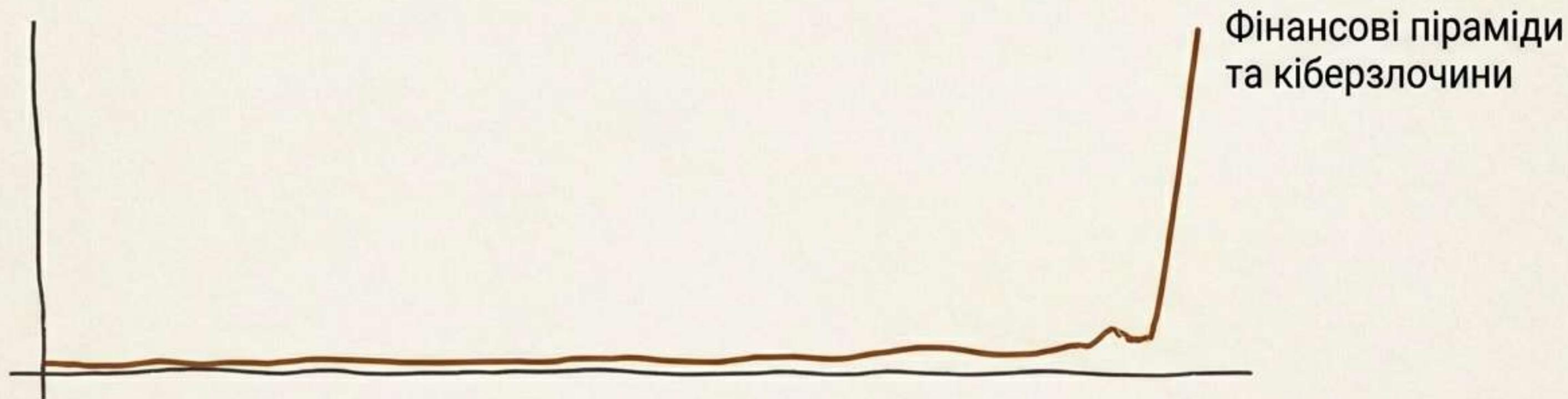
Кодекс 1960 року

Чіткий поділ законодавства:

- **Ст. 83:** Злочини проти державної власності.
- **Ст. 143:** Злочини проти індивідуальної власності.

Шахрайство залишалось «законсервованим» у простих формах.

1990-ті: Ринок повертається, закон не встигає

Криза: Радянський кодекс 1960 року не був розрахований на фінансові піраміди, банківські афери та нові реалії ринку.

1994 рік: Введення ст. 148-5 (Шахрайство з фінансовими ресурсами). Закон намагався наздогнати реальність.

Висновки: Від оборони до наступу

Шахрайство — це «хамелеон», що змінює форму залежно від економічної моделі держави.

Майбутнє: Правоохоронна система повинна переходити до наступальної тактики, передбачаючи нові цифрові способи обману до того, як вони стануть масовими.